

ÜMMÜ SELEME

Emîne Ömer Harrât, *Ümmü Seleme el-Şâkiletü'l-Âlime ümmü'l-mü'minîn*, Dımaşk 1415/1995; Abdüssettâr eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-mu-haddişin*, Dımaşk-Beyrut 1417/1997, II, 309-338; Emîne Emizyân Hasenî, *Ümmü Seleme ümmü'l-mü'minîn*, Rabat 1419/1998, I-II.

M. YAŞAR KANDEMİR

ÜMMÜ SELEME el-ENSÂRİYYE

(bk. ESMÂ bint YEZİD).

ÜMMÜ SİNÂN

(أمّ سنان)

Hekimlik yapan kadın sahâbî.

Benî Huzâa'nın Medine yakınlarındaki Harretülvebere'de oturan Eslemoğulları koluna mensuptur. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra ensardan bir grup hanımla birlikte gelerek müslüman oldu. Ümmü Sinân ve beraberindekiler Resûl-i Ekrem'e Allah'tan başka hiçbir ilâha inanmayıp ibadet etmeyeceklerine, Allah'a ve resulüne itaat edeceklerine, yalan konuşmayacaklarına, içki içmeyeceklerine, zina etmeyeceklerine ve çocuklarını öldürmeyeceklerine dair söz vererek biat ettirildi (İbn Sa'd, VIII, 227).

Hız. Peygamber zamanında kadınlar savaşlarda görev üstlenir, yaralıların tedavisi, su ve yiyecek temini gibi hizmetlerde bulunurdu. Ümmü Sinân, Resûl-i Ekrem'in yanına gelerek yaralıların tedavisiyle ilgilenmek, su taşımak ve su kırıbalarını dikmek gibi görevler alabileceğini söyledi ve Hayber Gazvesi'ne katılmak için izin istedi. O da kendisine, "Seninle birlikte olacak hanımlar var; ister kabilenle istersen bizimle birlikte savaşa katılabilirsin" dedi. Ümmü Sinân, Hz. Peygamber ailesiyle birlikte olmayı tercih ederek Ümmü Seleme ile beraber Hayber seferine katıldı ve savaşta yaralıların tedavisiyle ilgilendi. Savaş sonunda ganimetten kendisine gümüş takılar, Yemen tarzı elbise, saçaklı yaygı, Fedek kadifesinden kumaş, bir adet bakır tencere ve 7 dinara sattığı bir deve düştü (Vâkîdî, II, 687). Ümmü Sinân, Hz. Peygamber'in Hayber'in fethinden dönüş yolunda Safiyye bint Huyey ile evlenmesinde Safiyye'nin hazırlanmasına yardım etti. Onun Tebûk Gazvesi (9/630) hazırlıklarına da katıldığı anlaşılmaktadır (a.g.e., III, 991-992).

İbn Sa'd ve İbn Hacer, Resûlullah'ın sohbetlerine devam eden Ümmü Sinân'ın onunla cuma ve bayram namazlarına işti-

rak ettiğini belirtirler (e-Tabakât, VIII, 227; el-İşâbe, VIII, 411-412). Resûl-i Ekrem, Vedâ haccından döndükten sonra Ümmü Sinân'a hacca gelmeme sebebini sormuş, o da, "İki devemiz var; biriyle eşim ve oğlum hacca gitti, diğerini ise arazimizi sulamada kullandık" diye cevap vermişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Ramazan gelince umre yap; zira ramazanda yapacağın bir umre nâfile haccın sevabına denktir" buyurarak onu teselli etti (Buhârî, "Umre", 4; Müslim, "Hac", 222). Ümmü Sinân'ın kocası Ebû Sinân'ın sahâbî olduğu dışında hakkında bilgi yoktur. Oğlu Sinân annesinin sağlığında vefat etmiştir. Cenazeye katılanların kendisine sabretmesini tavsiye ettikleri ve Resûl-i Ekrem'in bunu yapanlara cenneti müjdelediği kaydedilmiştir (Tirmizî, "Cenâ'iz", 36).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkîdî, *el-Megâzî*, II, 686-687; III, 991-992; İbn Sa'd, *e-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, VIII, 227; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İşâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Beyrut 1418/1997, VII, 163; VIII, 411-412, 479; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), III, 309; Ahmed Halîl Cum'a, *Nisâ' min 'aşri'n-nübüvve*, Beyrut 1412/1992, II, 279-285; Rıza Savaş, *Hız. Muhammed Devrinde Kadın*, İstanbul 1992, s. 238, 244, 246.

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

ÜMMÜ SÜLEYM

(أمّ سليم)

Ümmü Süleym Gumeysâ bint Milhân (Mâlik) b. Hâlid el-Ensâriyye el-Hazreciyye

Enes b. Mâlik'in annesi, sahâbî.

Adının Rümeyşâ, Rümeyse, Rümeyle, Sehle ve Üneyfe olduğu da zikredilmiştir. Nesebi Hazrec kabilesinin bir kolu olan Neccâroğulları'na dayanmaktadır. Annesi yine Benî Neccâr'dan Mâlik b. Adî'nin kızı Müleyke'dir. Kıbrıs seferine katılan ve orada şehid olan Ümmü Harâm ile Bi'rîmâ'ne olayında şehid düşen Harâm ve Süleym onun kardeşleridir. Câhiliye döneminde Mâlik b. Nadr ile evlendi, bu evlilikten Enes b. Mâlik doğdu. Ümmü Süleym'in, Resûl-i Ekrem henüz Mekke'de iken ensardan ilk müslüman olanlarla birlikte İslâmiyet'i kabul etmesine ve oğlu Enes'e kelime-i tevhid öğretmesine çok kızan kocası Mâlik b. Nadr Medine'yi terk edip Suriye'ye gitti ve düşmanlarından biri tarafından öldürüldü. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret ettiği günlerde Ümmü Süleym oğlu Enes'i alıp onun yanına götürdü; Enes'in akıllı bir çocuk olduğunu belirterek onu kendi-

sinin hizmetine vermek istediğini söyledi. Enes o günden itibaren Resûlullah'ın vefatına kadar on yıl süreyle kendisine hizmet etti.

Ebû Talha el-Ensârî dul kalan Ümmü Süleym'e evlenme teklif etti. Ümmü Süleym, onun putlara tapmaktan vazgeçip İslâmiyet'i kabul ettiği takdirde mehir almadan kendisiyle evleneceğini söyledi. Bunun üzerine Ebû Talha müslüman oldu ve Ümmü Süleym ile evlendi, bu evlilikten Ebû Umeyr ve Abdullah adlarındaki çocukları doğdu. Resûl-i Ekrem, annesi de Medineli olduğu için Ebû Talha'ya dayı diye iltifat eder (Hâkim, III, 351), zaman zaman onun evine gider, Ümmü Süleym'in hazırladığı yemeği yer ve orada öğle uykusuna (kaylûle) yatardı. Gerek Ümmü Süleym gerekse kız kardeşi Ümmü Harâm, Resûlullah'ın süt veya soy bakımından teyzeleri oldukları için (Nevevî, XVI, 10) Hz. Peygamber onların evinde kaylûle yapmakta sakınca görmezdi. Resûl-i Ekrem'e niçin sadece Ümmü Süleym'in evinde istirahat ettiği sorulduğunda onun kardeşi Harâm b. Milhân'ın İslâm uğrunda şehid olmasından dolayı kendisine acıdığını söylediler (Buhârî, "Cihâd", 38; Müslim, "Fezâ'ilü's-sahâbe", 104). Bir defasında Ümmü Süleym, Resûlullah kaylûle yapacağı sırada altına deri bir yaygı serdi; sıcağın ve derinin etkisiyle onun terlediğini görünce yüzündeki iri ter tanelerini biriktirmeye başladı. O esnada uyanan ve ona ne yaptığını soran Resûl-i Ekrem'e kendisinden çıkan bereketleri topladığını ve onları güzel koku şişesine koyacağını (bir başka rivayete göre ise çocuklarının bu terin bereketine nâil olması için onu biriktirdiğini) söyledi (Müslim, "Fezâ'il", 84, 85). Yine evinde bulunduğu bir gün Hz. Peygamber duvarda asılı su kırbasına ağzını dayayıp su içtikten sonra Ümmü Süleym kırbanın emziğini kesip sakladı (İbn Sa'd, VIII, 428). Resûl-i Ekrem hac görevini ifa ettiği esnada tıraş olunca başının sol tarafından kesilen saçları Ebû Talha'ya verdi, Ümmü Süleym de bu saçların bir kısmını muhafaza etti.

Bir gün Ebû Talha'nın Enes'i Hz. Peygamber'e göndererek onu yemeğe davet ettiği, fakat Resûlullah'ın ehl-i Suffe'den yetmiş veya seksen kadar sahâbîyi de yanına alıp Ebû Talha'nın evine gittiği, evde birkaç kişiye yetecek kadar yemek bulunduğundan Ebû Talha'nın telâşlandığı, fakat Ümmü Süleym'in Resûlullah varken telâşlanmaya gerek olmadığını söylediği ve Resûl-i Ekrem yemeğin bereketlenmesi için dua edip sahâbîleri onar kişilik gruplar halinde sofraya oturtunca hepsinin kar-

ninin duyduğu rivayet edilmiştir (Buhârî, “Menâkıb”, 25). Ümmü Süleym cesur bir kadındı. Uhud Gazvesi’nde yaralıları tedavi etmiş, su dağıtmış, Hayber Gazvesi’ne de iştirak etmiştir. Huneyn Gazvesi’ne gebe olduğu halde beline bir hançer sokarak katılmıştı. Bu durum Ebû Talha’dan öğrenen Resûl-i Ekrem ona hançerle ne yapacağını sorduğunda bir müşrikle yüz yüze geldiği zaman hançerle onun karnını deşeceğini söylemiştir. Ümmü Süleym diğer hanımların Resûlullah’a sormaya cesaret edemediği bazı konuları sorup öğrenirdi. Bir defasında Hz. Peygamber’e gelerek ihtilâm olan kadının erkekler gibi yıkanıp yıkanmayacağını sormuş, Resûl-i Ekrem de, “Suyu gördüğü zaman yıkanmalıdır” cevabını vermiştir (Buhârî, “İlim”, 50, “Gusûl”, 22; Müslim, “Hayız”, 32).

Ümmü Süleym’in metanetini gösteren bir olay da Hz. Peygamber’in evlerine geldiği zaman sevip ilgilendiği Ebû Umeyr adlı çocuklarının ölümü üzerine takındığı tavırdır. Ebû Talha hasta olan çocuğun durumunu sorunca Ümmü Süleym onun eskisinden daha sakin durduğunu söyledi, ardından süslenip güzel kokular sürünerek kocasının yanına geldi. O gece beraber oldular. Sabahleyin Ümmü Süleym Ebû Talha’ya, “Birinden ödünç bir şey alan kimse aldığı şey geri istenince onu vermeyip yanında alıkoyabilir mi?” diye sordu. Ebû Talha da mutlaka geri vermesi gerektiğini belirtti. Bunun üzerine Ümmü Süleym, Cenâb-ı Hak’ın kendilerine ödünç verdiği çocuklarını geri aldığı ve onu defnetmesi gerektiğini bildirdi. Karısının bu tutumuna öfkelenen Ebû Talha yaptıklarını Resûl-i Ekrem’e anlattı, o da gecelerinin mübarek olması için dua etti. O gece hamile kalan Ümmü Süleym doğan çocuğu oğlu Enes ile Hz. Peygamber’e gönderdi, Resûl-i Ekrem de çocuğa “tahnik” yaparak ona Abdullah adını verdi (Müslim, “Fezâ’ilü’s-şâhâbe”, 107; İbn Sa’d, VIII, 431-434). Resûlullah’ın duasının bereketi Abdullah’ın çok sayıdaki çocuğunda görüldü, onlar ensarın en faziletli evlâdı oldu.

Hz. Peygamber, pek çok vesileyle kendisine dua ettiği Ümmü Süleym’i rüyasında cennette gördüğünü haber vermiştir (Buhârî, “Fezâ’ilü’s-şâhâbe”, 6). Ümmü Süleym’in hangi tarihte vefat ettiği bilinmemekle beraber Hz. Osman’ın hilâfet yıllarında (644-656) öldüğü anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem’den on dört hadis rivayet etmiş, bunlardan birini hem Buhârî hem Müslim, birini sadece Buhârî, ikisini sadece Müslim kaydetmiştir. Rivayetleri Sü-

nen-i İbn Mâce dışında *Kütüb-i Sitte*’de yer almış olup kendisinden oğlu Enes, İbn Abbas, Zeyd b. Sâbit; tâbiinden Said b. Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf ve başka râviler rivayette bulunmuştur. Emîne Ömer Harrât *Ümmü Süleym binti Milhân: Dâ’iye vehebet hayâte-hâ li’d-da’ve* adıyla bir eser yazmıştır (Dimaşk 1416/1996).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa’d, *eṭ-Tabakât*, VIII, 424-434; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 351; İbn Abdülber, *el-İstî’âb*, IV, 455-456; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe* (Bennâ), VII, 345-346; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XVI, 10; Zehabî, *A’lâmü’n-nübelâ*, II, 304-311; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VIII, 227-230; a.m.f., *Tehzîbü’t-Tehzîb*, XII, 471-472; Kehhâle, *A’lâmü’n-nisâ*, II, 256-257; Ahmed Halîl Cum’a, *Nisâ’ min ‘aşri’n-nübüvve*, Beyrut 1412/1992, s. 47-56.

M. YAŞAR KANDEMİR

ÜMMÜ ŞERİK

(أم شريك)

Guzeyye bint Câbir b. Hakîm
el-Âmiriyye ed-Devsîyye

Kadın sahâbi.

Adının Gazîyye veya Guzeyle olduğu da rivayet edilmiştir. Sahâbeye dair eserlerde Ümmü Şerik künyesi ve Âmiriyye, Devsiyye, Ensâriyye gibi nisbelerle altı kişi zikredilmektedir. İbn Hacer el-Askalânî onları bir şahıs kabul etmenin düşünülebileceğini, bu hanımın Kureyş’in Benî Âmir koluna mensubiyeti dolayısıyla Kureşîyye ve Âmiriyye nisbelerini aldığı, Devs kabilesinden biriyle evlendiği için Devsiyye, Ezdiyye (Gıfâriyye) nisbesiyle anıldığını, daha sonra da ensardan biriyle evlendiği, evlenmesi bile Medine’ye yerleştiği için Ensâriyye ve Hazreciyye nisbesiyle zikredilmiş olabileceğini söylemektedir (*el-İşâbe*, VIII, 417, 420).

Ümmü Şerik, Yemen’de yaşayan Devs kabilesinin Ezd koluna mensup Ebû’l-Akr adlı bir kişiyle evliydi. Kocasıyla Mekke’de yaşadıkları ve İslâm’ı orada kabul ettikleri de belirtilmiş, Ümmü Şerik’in Kureyş kadınlarının yanına giderek onlara gizlice İslâmiyet’i anlattığı, bunun farkına varan müşriklerin onları Mekke’den çıkardığı da rivayet edilmiştir. Diğer bir rivayete göre Ümmü Şerik ile kocası, Mekke’de Hz. Peygamber’in huzurunda İslâmiyet’i benimsedikten sonra kabilesine dönen Tufeyl b. Amr ed-Devsî’nin telkiniyle müslüman olmuşlardı. Ümmü Şerik’in kocası, Ebû Hüreyre ile birlikte Medine’ye hicret edince onun Yemen’deki akrabaları evine gide-

rek Ümmü Şerik’e kocasının dinine girip girmediğini sordular, müslüman olduğunu öğrenince kendisine işkence yapmak üzere onu evinden alıp götürdüler. Ümmü Şerik’i önce huysuz ve eysersiz bir deveye bindirdiler; kendisine bal ve ekmeğe yedirildikten sonra çölde güneşin altında uzun süre deve ile yürütüp hiç su vermediler. Öyle vaktinde işkenceye ara verilince kendileri çadıra gölgeye çekilerek Ümmü Şerik’i güneşin altında bıraktılar. Üç gün devam eden bu işkence yüzünden Ümmü Şerik aklını oynatacak, görme ve işitme duyularını kaybedecek hale geldi. Ona dininden vazgeçmesi için ısrar edildikçe konuşacak gücü kalmadığından sadece gökyüzünü göstererek Allah’ın bir olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Rivayete göre Ümmü Şerik kızgın güneşin altında birden göğsünde bir su tasının soğukluğunu hissetmiş, hemen onu tutup bir yudum içmiş, fakat tas hemen geri çekilmişti. Yerle gök arasında asılı durduğunu gördüğü bu su tası bir müddet sonra kendisine tekrar yaklaştırılmış, bir yudum daha içmesine izin verilmiş, daha sonra suyu kana kana içmiş, başına, yüzüne ve elbisesine dökmüştü. Onun su içip serinlediğini gören müşrikler suyu nereden bulduğunu sordular, o da kendisini Allah’ın rızıklandığını söyledi. Önce onun bağlarını çözüp suyu içmiş olabileceğini düşünen müşrikler durumu anlayınca İslâmiyet’i benimsediler, yetmiş kişilik bir kabile ile Hayber fethinin ardından Medine’ye hicret edip orada Resûl-i Ekrem’e biat ettiler (İbn Sa’d, VIII, 156).

İbn Sa’d’ın verdiği bilgiye göre Ümmü Şerik kendisini Hz. Peygamber’e hibe eden (mehrini bağışladığını belirterek Resûl-i Ekrem’e evlenme teklifinde bulunan) kadınlardan idi. Hz. Âişe’nin, kendisini bir erkeğe hibe eden en hayırlı kadının Ümmü Şerik olduğunu söylediği rivayet edilir. Kur’ân-ı Kerîm’de, “Peygamber kendisiyle evlenmek istediği takdirde kendisini peygambere hibe eden mümin kadını diğer müminlere değil yalnız sana mahsus olmak üzere helâl kıldık” âyetinde (el-Ahzâb 33/50) sözü edilen mümin kadının Ümmü Şerik veya kendini Resûlullah’a hibe eden bir başka kadın olabileceği rivayet edilir. Bununla birlikte Resûl-i Ekrem’in onu yaşlı bularak nikâhına almadığı zikredilmiştir (Zehabî, *el-İşâbe*, VIII, 236; ayrıca bk. HAVLE bint HAKİM). Ümmü Şerik, Hz. Peygamber’den üç hadis rivayet etmiş olup bunlar Ebû Dâvûd’un *es-Sünen*’i dışındaki *Kütüb-i Sitte*’de yer almaktadır. Kendisinden sahâbeden Câbir b. Abdullah ile tâbiinden Said b. Müsey-